

РЕЦЕНЗИЯ

на

Проф. д-р Ганчо Тодоров Ганчев

на научните трудове на доцент д-р Рая Христова Мадгерова за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност „професор” по научна специалност Икономика и управление (Предприемачество) обявен от ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград в Държавен вестник бр. 53 от 18.06.2013 г.

Рая Христова Мадгерова е родена на 30 октомври 1951 г. В периода 1969-1974 г. завършва висше образование във ВИИ „Карл Маркс”, специалност „Икономика на транспорта”. През 1986 г. придобива докторска степен от ВАК към МС на Н. Р. България.

От 1999 г. Рая Мадгерова работи в ЮЗУ „Неофит Рилски”. Заемала е научно-преподавателските длъжности главен асистент и доцент. Била е последователно заместник-декан на Стопанския факултет и Заместник ректор на ЮЗУ по въпросите на акредитацията, обучението в магистърски програми и квалификационни курсове, която длъжност заема и понастоящем. Освен това, доцент д-р Рая Мадгерова е и директор на Центъра за изследвания и квалификация към стопанския факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски”.

Доцент Мадгеров има разработени учебни програми и водени лекционни курсове по „Статистика”, „Предприемачество”, „Управление на маркетинга”, „Управление на малкия бизнес” и „Управление на проекти”.

Доцент Мадгерова има двама защитили докторанти, участвала е в седем европейски научно изследователски проекта (на два от които е ръководител) и в също седем университетски проекта. Освен това, като експерт Рая Мадгерова участва в разработването на маркетингова стратегия на гр. Разлог и в експертна група за разработване на Национална стратегия за учене през целия живот. Рая Мадгерова подготвя над 20 рецензии и становища по различни научни конкурси, от които две за заемане на академичната длъжност „професор”. Рая Мадгерова владее писмено и говоримо български, руски и френски език.

Във връзка с обявения конкурс за академичната длъжност „професор” по научна специалност Икономика и управление (Предприемачество) доц. Рая Мадгерова представя следните трудове:

- Две монографии и студии;
- Шест учебника и учебни помагала;
- Единадесет статии, от които една в чужбина;
- Четиринадест доклади от научни конференции, от които 8 в страната и 6 в чужбина;
- Една разработка с приложен характер- Маркетингова стратегия за защитена работилница- гр. Разлог.

Тематиката на публикациите съответства на темата на обявения конкурс, като рецензентът приема за рецензиране всички трудове, с изключение на разработката с приложен характер.

Приносите на приложените трудове са основно в областта на създаването на нови класификации, методи и обогатяването на основни понятия, използвани в областта на

икономиката и управлението, получаване и доказване на нови факти. Налице е също така доразвиване на основни методологически постановки за предприемачеството.

Приносните моменти в трудовете на доц. Рая Мадгерова са изложени в съответната справка за приносите. Тази справка акцентира върху 9 основни насоки, в които кандидатката вижда своите приноси. Това са:

1. Периодизация и доразвитие на основни методологически постановки за предприемачеството.

Тези проблеми са анализирани основно в монографичния труд „Икономически и социални измерения на предприемачеството”, както и в студията „Предприемачеството в хотелиерския бизнес”.

Авторката разграничава следните направления в изследването и теоретичното обобщаване на проблемите на предприемачеството- Икономическо направление, което се заражда още през 18 век, Социокултурно направление, акцентиращо върху етнорелигиозните и междукултурните различия, Емпирично направление и личностноповоденческо направление. Прави впечатление широката култура и доброто познаване на разработките на водещи учени в съответните направления.

Много добро впечатление прави акцента върху труда на холандския учен Х. Хофстеде „Култури и организации”. Пропуск обаче е отсъствието на позоваване на известния български изследовател в тази област професор Михаил Минков, който работи с тясно сътрудничество с професор Хофстеде.

Определен принос към разбирането за предприемачеството в българската литература е разделът в монографията на доцент Мадгерова, посветен на предприемачеството в системата на общественно-икономическите отношения. Много правилна е характеристиката на предприемачеството от гледна точка на самостоятелността при формирането на цените, тъй като при предприемаческата дейност предприемачите по определение не са в позицията на пасивни играчи, които не влияят върху ценовото равнище (price takers), а са активни иноватори, които прилагат собствена ценова стратегия.

Авторката поставя и важния въпрос за типа организации, които извършват предприемаческа дейност и в частност въпроса дали е възможно реализирането на предприемачески инициативи в държавните предприятия. Авторката дава положителен отговор на последния въпрос, отговор, който е защитен убедително.

Много интересна е също така систематизацията на функциите, които поемат предприемачите в икономиката, с позоваване на такива имена, като Р. Кантильон, Ж. Б. Сей, К. Маркс, А. Маршал, Й. Шумпетер, Л. фон. Мизес, П. Дракър, Л. Туроу и др.

Много задълбочени са и обобщенията за спецификата на предприемаческия бизнес в областта на хотелиерската дейност, развити в студията „Предприемачество в хотелиерския бизнес: състояние и проблеми”. Главната особеност от икономическа гледна точка е преобладаването на живия труд и наличието на пряк контакт между заетите и клиентите.

2. Обогатяване и допълване на някои понятия, обосноваване на необходимостта от обучение на предприемаческа дейност, прилагане на модел за предприемаческите компетенции, обосновка на разглеждането на предприемачеството като професия.

Тези приноси моменти са развити в монографичния труд, статия по номер 3.7. от списъка на рецензираните трудове и в доклад 4.2. Основен принос тук е предложения модел на предприемаческите компетенции (с. 217 от монографичния труд). Този модел систематизира необходимите на предприемача качества, знания и компетенции. Този подход е преложим при обучение и квалификация в областта на предприемаческата дейност.

3. Предприемачество в малкия бизнес.

Въпросите на малкия бизнес са развити в монографичния труд, един специализиран учебник и три статии. Основният приносен момент тук е систематизирането на характерните черти, предимства и ограниченията, свързани с предприемачеството в малкия бизнес. Съществени са изводите и констатациите на авторката за недостатъчната иновационна активност на дребните предприемачи, както и за необходимостта от

повишаване на знанията и квалификацията на дребните предприемачи. Важен от концептуална и практическа гледна точка е и изводът за необходимостта от целенасочена държавна политика в подкрепа на дребното предприемачество.

4. Принос на предприемачеството за икономическото и социалното развитие на страната (оборот, заетост, добавена стойност, печалби, внос и износ, иновации).

Приносите в раздел 4 имат определено изследователски характер. Те са развити в монографичния труд и две статии. Авторката систематизира положителните ефекти от предприемачеството както от гледна точка на обществото, така и на отделните индивиди, което представлява отрицание на принципа на редуccionизма, характерен за съвременния неолиберализъм. Авторката подкрепя тезата, че малките и средните предприятия представляват буфер срещу цикличните колебания в заетостта. Независимо от това, авторката стига до извода, че делът на дребните и средните предприятия от гледна точка на стокооборота в течение на настоящата криза се съкращава. Същевременно обаче, авторката констатира, че дребните и средните предприятия по-бързо повишават дела си в добавената стойност в течение на кризата. Важен е изводът на авторката, че в сравнителен план България се отличава с по-висок дял на МСП, в сравнение с ЕС, но в ЕС малките и средните предприятия във високотехнологичните отрасли са по-силно представени. Интересна е и находката, че делът на МСП в общата печалба в икономиката значително превишава този на големите предприятия. Оригинален характер имат и констатациите за ролята на МСП във вноса и износа. Важно практическо значение има изводът за намаляване дела на МСП в износа през последните години. Ценни са и констатациите на авторката за нарастване дела на иновационните предприятия в течение на текущата икономическа криза.

5. Управленски проблеми на предприемачеството.

Тази група приноси е интересна, поради непосредствено приложния се характер, на няма характера на научна разработка, поради което не се включва в рецензираните трудове.

6. Теоретични и практически въпроси на развитието на предприемачеството в туризма.

Въпросите, свързани с предприемачеството в туризма са разгледани в един учебник, пет статии и три доклада на научни конференции. Особено ценни са вижданията за важността на развитието на новите видове туризъм.

7. Инвестиционни процеси в туризма.

Проблемите, възникващи във връзка с инвестиционните процеси в туризма са анализирани в една статия и един научен доклад. В тези разработки авторката отбелязва проблемите свързани с хаотичното строителство в туристическия сектор- екологични, презастрояване, неефективно използване на съществуващия сграден фонд и т.н.

8. Организация и управление в туризми и в частност в хотелиерството.

Отбелязаните проблеми са обхванати в приложената студия, един учебник, три статии и пет доклада от научни конференции. Особена ценност представляват оценките на авторката за еластичността на търсенето на хотелиерски услуги към цената. Интересни са и изследванията за сезонността при туристическите услуги. Ценни са изводите за насоките в които туристическата промишленост следва да подобри своята конкурентоспособност.

9. Роля на предприемачеството за развитие на културния туризъм.

Тези проблеми са разгърнати в три доклада на научни конференции. Доцент Мадгерова разглежда туризма като стратегия за управление на културното наследство. В този контекст културният туризъм се превръща във важен фактор за икономическото развитие на национално и регионално равнище. Устойчивото развитие на културния туризъм изисква и предполага колективни усилия от страна на бизнеса и държавата е основният извод на авторката.

Като цяло трудовете на доцент д-р Рая Христова Мадгерова се отличават с висок професионализъм, добър стил и език, познаване на българската и международната литература по дискутираните въпроси.

Рецензираните трудове не са лишени от отделни недостатъци. Например, не винаги се разграничава предприемачеството и дребния и средния сектор, както и предприемачеството и традиционния мениджмънт. Много често анализиранияте хипотези не са ясно формулирани, не се тестват конкретни теоретични допускания. Изследвания материал допуска по-широко използване на иконометрични методи.

Независимо от наличието на отделни недостатъци, които представляват по-скоро отправни точки за бъдещи изследвания, представените от доцент д-р Рая Христова мадгерова отговарят на всички критерии и изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България, поради което препоръчвам на уважаемото научно жури да присъди на кандидатката академичната длъжност „професор” по научна специалност Икономика и управление (Предприемачество).

Професор, д-р Ганчо Тодоров Ганчев

София, 16.10.2013 г.